

Dijital Melezlerin Dijital Yurttaşlık Düzeylerinin Haber Yayılımı Bağlamında İncelenmesi¹

Hakan AYZ*

Öz

Dijital yurttaşlık konusu, alanyazında son dönemde gittikçe kendisine yer bulmaktadır. Dijital yurttaşlık ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak eğitim alanında yapılmış olup iletişim alanında ise görece azdır. Bu çalışmanın amacı, haber yayılımı ekseninde dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeylerini belirleyerek dijital yurttaşlık olgusunun haber yayılımı (haber güvenilirliği ve paylaşımı) ile ilişkilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda 500 dijital meleze eş zamanlı olarak yüz yüze iki ayrı anket uygulanmıştır. İlk anket İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen "dijital yurttaşlık ölçeği" ikincisi ise "haber yayılımı ölçeği"dir. Yapılan kümeleme analizi, korelasyon analizlerinin sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Dijital yurttaşlığın 9 boyutunun faktör analizi sonrasında 8 boyut olarak algılandığı ortaya çıkmıştır. Dijital erişim ve okuryazarlık boyutları tek faktör altında birleşmiştir. Dijital melezlerin en yüksek düzeyde oldukları boyutlar; dijital ticaret, dijital iletişim, dijital erişim ve okuryazarlık, dijital etik, dijital hak ve sorumluluklar düzeyleriyken en düşük düzeyler dijital hukuk, dijital sağlık ve dijital güvenlidir. Habere güvenin dijital yurttaşlık düzeyinin yüksekliği ile ilişkisinin olmadığı paylaşımın da dijital yurttaşlık düzeyi yükseldikçe düşük bir oranda yükseldiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Yurttaşlık, Haber Yayılımı, Haber Güvenilirliği, Haber Paylaşımı, Dijital Melez

¹ Bu çalışma araştırmacının Mart 2021'de tamamladığı doktora tezinden üretilmiş bir makaledir.

*Araş. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, ayaz.au@gmail.com

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 23.03.2021

Revizyon Tarihi: 26.04.2021

Kabul Tarihi: 24.05.2021

Examining Digital Citizenship Levels of Digital Hybrids in Terms of News Dissemination

Hakan AYAZ

Abstract

Digital citizenship has been a commonly discussed issue in the recent literature. The studies focusing on digital citizenship have often been conducted in the field of education, and the number of research in communication sciences is relatively low. The aim of this study is to determine digital citizenship levels of digital hybrids and explore relationships between digital citizenship and news dissemination (news credibility and news sharing). To achieve this purpose, two different face to face surveys were applied to 500 digital hybrids simultaneously: Digital Citizenship Scale and News Dissemination Scale developed by İşman ve Güngören (2014). The clustering analysis and the related correlation analysis revealed that 9 dimensions of digital citizenship are perceived as 8 dimensions. In addition, digital access and digital literacy dimensions were combined under one single factor. These analyses also showed that the digital hybrids with the highest levels were “digital commerce”, “digital communication”, “digital access and literacy”, “digital ethics” and “digital rights and responsibilities” while those with the lowest levels were “digital law”, “digital health” and “digital security”. Finally, it was found that there is not a correlation between news credibility and high levels of digital citizenship and news sharing slightly increases as digital citizenship level increases.

Keywords: Digital Citizenship, News Dissemination, News Credibility, News Sharing, Digital Hybrid

Research Paper

Received: 23.03.2021

Revised: 26.04.2021

Accepted: 24.05.2021

1. Giriş

Sosyal ağlarda haberin paylaşımı, yayılımı ve güvenilirliği her kesimden kullanıcıyı yakından ilgilendirmekle birlikte bazı kesimlerin sahip olduğu karakteristik özelliklerinden dolayı daha da önemli hâle gelmektedir. Özellikle dijital kuşakların aralarında belirgin bir ayrışma bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın örnek grubunu oluşturan ve dijital yerli ve göçmenler arasında bir geçiş alanı olarak değerlendirilen dijital melezler, kuşaklar arasındaki bu ayrışmayı daha hafif hissetmektedir. Örneğin dijital göçmenler; bilgi edinmek adına basılı kaynakları, dijital yerliler interneti, dijital melezler ise hem basılı kaynakları hem de interneti kullanmaktadır. Bununla birlikte dijital melezler için basılı kaynakların ve internetin bilgi edinmede önemli yeri olmakla birlikte dijital melezler; bilgi edinmek için ilk olarak interneti kullanmaktadır (Yıldız, 2012: 822).

İnternet uygulamalarından bilgiye daha hızlı ve farklı kaynaklardan ulaşılabilirliktedir. Bu durum bireylere bir avantaj sağlıyor olsa da kaynak kimliğinin belirsizliği, bilginin çok fazla el değiştirmesi bilginin güvenilirliğini kaybetmesine sebep olabilmektedir (Türkoğlu ve Doğan, 2018: 373). İnternetin ortaya çıkarmış olduğu olumsuz durumları kullanıcılar açısından en aza indirmek adına çeşitli çalışmalar geliştirilmektedir. Bu çalışmalardan en önemlilerinden biri, ilk olarak Ribble vd. (2004) tarafından geliştirilip kavramsallaştırılan dijital yurttaşlık kavramıdır. Bu kavram, genel olarak ilköğretim ve lise çağındaki öğrencilerin teknoloji kullanımının yanı sıra çevrim içi dijital platformları etkin, bilinçli ve doğru kullanımı bağlamında tavsiyeler sunması sebebiyle literatüre girmiştir (Çubukçu ve Bayzan, 2013: 151).

Dijital dünyada dijital yurttaşlık kavramı ve alt boyutları tartışılırken diğer taraftan dijitalleşme ile birlikte değişen gazetecilik olgusu da tartışılmaktadır. Haberlere olan güven ve paylaşım oranı gibi konular alanyazında sıklıkla dile getirilmektedir (Ma, Lee ve Goh, 2014; Dwyer ve Martin, 2017; Algül ve Sütçü, 2015). Bu çalışmalarda paylaşımların yarattığı etki, paylaşımların ne amaçla yapıldığı, sosyal paylaşım sitelerinin özellikleri gibi pek çok farklı konu başlıkları mevcuttur. Yine dijital medyada “haber güvenilirliği” de gazetecilik anlamında giderek daha fazla tartışılmaktadır. İlk dönem çalışmaları genel olarak geleneksel medyadaki haber güvenilirliğine odaklanırken son dönem çalışmaları ise haberlerin giderek sosyal ağlarda etkin bir şekilde yer alması nedeniyle bu ağlardaki güvenilirliğe odaklanmıştır (Balci ve Bekiroğlu, 2014). Haber güvenilirliği ile ilgili yapılan çalışmaların hem geleneksel medyanın hem de sosyal ağların sahip olduğu özellikler çerçevesinde yapıldığı ve yapılan çalışmaların da temelde bu iki mecranın karşılaştırılması şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada haber paylaşımı ve haber güveni-

lirliği tek bir kavram altında “haber yayılımı” tabiriyle kavramsallaştırılmış ve bu kavram dijital yurttaşlık kavramıyla ilişkili olarak irdelenmiştir.

Bu çalışmada Ribble (2011) tarafından dijital yurttaşlık boyutları olarak tanımlanan dokuz boyutun haber yayılımı şeklinde kavramsallaştırılan haber güvenilirliği ve haber yayılımı ile ilişkilerini ortaya koymak amacıyla iki farklı ölçekten faydalanılmıştır. Ölçeklerden ilki İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen “dijital yurttaşlık ölçeği”dir. Bu ölçek, dijital yurttaşlık boyutları olarak tanımlanan dokuz boyutu içermektedir. Bu boyutlar dijital iletişim, dijital erişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital sağlık, dijital hukuk, dijital hak ve sorumluluklar, dijital ticaret ve dijital güvenlik şeklinde isimlendirilmektedir. Bu çalışmada yapılan faktör analizi sonrasında dijital erişim ve dijital okuryazarlık boyutları tek boyut altında birleşmiş ve analiz 8 boyut üzerinden tamamlanmıştır. Diğer ölçek ise Kılıç ve İspir (2017), Avcı (2016), Altunbaş ve Kul (2015), Göçoğlu (2014) ve Karaduman ve Akbulutgiller (2016)’in çalışmalarından faydalanılarak oluşturulan “Haber Yayılımı Ölçeği”dir. Alanyazında konunun amacına en uygun maddeleri içermesi nedeniyle bu ölçeklerden faydalanılmış ve oluşturulan yeni ölçme aracı güvenilirlik ve geçerlilik aşamalarından geçirilmiştir.

Söz konusu iki ölçeğin birbirleriyle ilişkilerinin irdelendiği bu araştırmada, dijital melezlerin yapılan kümeleme analizi sonrasında dijital yurttaşlık düzeyleri belirlenmiş ve dijital yurttaşlık düzeylerine göre habere olan güven ve paylaşım düzeyleri ortaya konmuştur. Bu çalışma, dijital yurttaşlık konusunun iletişim ve haber ile ilişkisini ortaya koyması bağlamında önemli görülmektedir.

2. Dijital Kuşaklar Ekseninde Dijital Melezler

Bugüne kadar internette düzenli olarak zaman geçiren kişileri tanımlamak için birçok terim kullanılmıştır. Bu terimlerin arasında; dijital vatandaş, siber vatandaş, netizenler, dijital gençlik gibi terimler yer almaktadır. Teknoloji dünyasında en çok tercih edilen terimler ise ilk olarak Prensky (2001) tarafından ortaya atılan dijital yerliler ve dijital göçmenlerdir (Hockly, 2011: 322).

Dijital yerliler ile dijital göçmenler arasındaki ayrımın belirleyiciliğinde en önemli faktörün yaş olduğu vurgulanmaktadır. Dijital yerlilerin yaş aralıkları hakkında farklı görüşler bulunmakta birlikte çalışmalarda, dijital yerli kavramını ilk ortaya atan Prensky’nin 1980 sonrası doğanlar kavramsallaştırmasının kullanıldığı görülmektedir. Prensky’nin çalışmalarına bakıldığında dijital yerli ve dijital göçmenler arasındaki farkın son dönemde dijital teknolojilerde meydana gelen gelişmeler neticesinde ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda interneti, sanal oyunları ve mobil cihazları dijital bir dile çevirip bu sayede de iletişim kuran nesil dijital

yerli olarak adlandırılırken 1980 öncesi doğan ve dijital teknolojilerle çevrili dünyaya yabancı kalan eski kuşak dijital göçmen olarak adlandırılmaktadır (Karabulut, 2015: 16).

Dijital göçmenler literatürde, dijital teknolojilere aşına olmayan ve teknolojik kültürün yarattığı dünyaya uyum sağlamaya çalışan nesil olarak yer almaktadır. Prensky, dijital göçmenlerin bir yandan dijital teknolojilerin dilini öğrenmeye çalıştıklarını bir yandan da yapılarından dolayı geçmişteki alışkanlıkları nedeniyle de bu dijital teknolojinin dilini aksanlı olarak kullandıklarını dile getirmektedir. Prensky, dijital göçmenlerin bir belgeyi ekranda düzeltmek yerine belgenin çıktısını alarak düzeltmelerini dijital göçmen aksanı olarak kavramsallaştırdığı duruma örnek göstermektedir (Prensky, 2001: 2).

Prensky'nin dijital yerli ve göçmenler kavramsallaştırmasını eleştiren Kirschner ve Bruyckere (2017: 140) bu kavramların geçersiz olduğunu söylemektedir. Özellikle çoklu görev kullanımı becerisinde yaşın başlı başına bir etkisinin olmadığını, bireylerin yaşlarına bakılmaksızın dijital teknoloji kullanım tecrübesine göre çoklu görev yapabildiklerini dile getirmektedir.

2.1. Dijital Melezler

Prensky'e getirilen eleştiriler sonucunda yeni kavramlar ve yeni tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Bu kavramlardan birisi "dijital melez kavramı"dır. Yıldız'a (2012: 821,822) göre Prensky, dijital yerli ve göçmen arasında bulunan sınırı çok keskin çizgilerle ayırmıştır. Hâlbuki bu tür önemli dönüşüm içeren durumlarda; aradaki geçişlerin daha yumuşak olması ve bu iki kavram arasında üçüncü bir alternatifin yer alması gerekmektedir. Prensky'nin iddia ettiği gibi 80'ler ve 90'larda dünyaya gelenlerin dijital yerli olmadığı ve yapılan çalışmalar sonucunda bu tarihte doğan kişilerin hem basılı hem de dijital kaynakları bir arada kullandığı görülmektedir. Yıldız; 1970'lerde doğanların da var olan dijital teknolojileri kullanma konusunda başarılı olduğunu ileri sürmektedir. Bu kişilerin aynı anda müzik dinleyip bir şeyler okuyabildiklerini cep telefonundan mesaj yazabildiklerini, 1970 – 1999 arası doğanların oluşturduğu bu kesimin "dijital melez" olarak adlandırılmasının uygun olacağını dile getirmektedir.

Dijital melezlerin "göçmen" ve "yerli" gruplarıyla ele alındığı görülmektedir. Gümüüşoğlu'na (2018: 563) göre dijital teknolojiler, dijital yerliler için fenomendir. Dijital melezler ise bir yandan eski alışkanlıklarını elden bırakmayan bir yandan da yeni olgulara kendisini kapamayan bireyler olarak görülmektedir. Dijital melezlerin yeni ile geleneksel arasında köprü kurabilen, teknoloji ile barışık bireyler olarak ele alındığı görülmektedir.

Karabulut'a (2015: 20) göre dijital melezler; dijital yerlilere ve göçmenlere özellik bakımından hem benzemekte hem de benzememektedir. Dijital melezler, dijital teknolojileri dijital yerliler kadar etkin kullanamamaktadır. Dijital göçmenler kadar da dijital teknolojilere karşı dirençli davranmamakta, bir geçiş grubu olduğu görülmektedir.

Dijital yerli, göçmen ve melezlerin bilgiyi edinmek adına neler yaptıklarına bakıldığında göçmenlerin basılı kaynaklara baktığı, yerlilerin ise tam tersi olarak dijital teknolojilere yöneldiği görülmektedir. Dijital melezler için bilgiyi edinme aracı olarak hem basılı kaynaklar hem de dijital kaynaklar oldukça önemli yer tutmaktadır (Yıldız, 2012: 822).

2.2. Dijital Yurttaşlık

Yurttaşlık kavramı bir topluluğun sosyal, politik ve ulusal bağlamda yurttaşı olmayı ifade eder. Yurttaşlık, belirli haklara sahip olma ve belirli sorumlulukları taşıma gibi olgularını beraberinde getirmektedir (Görmez, 2017: 53).

Dijital teknolojilerle birlikte kavramın dönüşüme uğradığı söylenebilir. Işıklı'ya (2018: 149) göre kavram sosyo-teknik bir yapı kazanmıştır. Dijital yurttaş dijital dünyada bazı beceriler kazanmıştır. Bunlar bilişsel, duyuşsal ve öngörüyle ilgilidir. Dijital yurttaşlık; dijital çağda hayatı anlamak için bir anahtardır. Dijital teknolojiler altyapıların, günlük ilişkilerimizde etkisi görülmektedir (Hintz, Dencik ve Jorgensen, 2018: 145).

İlk olarak 2004'te Ribble, Bailey ve Ross tarafından geliştirilip kavramsallaştırılan dijital yurttaşlık; araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Soriani'ye (2018: 98) göre dijital yurttaşlık; dijital teknolojiyle güvenli bir ilişki kurmakla ilgilidir. Dijital yurttaş; topluma katılmak, başkalarıyla iletişim kurmak, dijital içerik oluşturmak ve kullanmak için dijital teknolojileri etkili bir şekilde kullanma becerisine sahip kişidir. Choi'ye (2016: 570) göre dijital yurttaşlık; çevrim içi olarak topluma katılma yeteneğidir. Vizenor'a (2013: 61) göre dijital yurttaşlık; insanların bireysel etkinliklerini gerçekleştirmek adına iletişim teknolojileri vasıtasıyla dijital mecralara dâhil olma sürecidir. Thomas'a (2018: 60) göre dijital yurttaş; teknolojiyi düzenli bir biçimde aktif olarak kullanan, çevrim içi mecralarda haklarını savunan, sorumluluk bilinciyle hareket eden kişidir.

Bireylere teknoloji konusunda yetkinlik sağlamak amacıyla Mark Ribble ve arkadaşları, 2004 senesinde dijital yurttaşlık kavramını ve alt boyutlarını geliştirmişlerdir (Yalçınkaya ve Cibaroglu, 2019: 1191). Ribble, dijital yurttaşlığa ait boyutlarda zaman içerisinde güncellemeler yapmıştır. Ribble 2011 senesinde yayımlamış

olduğu Digital Citizenship in Schools adlı eserinde modeline son hâlini vermiştir. Günümüzde de kullanıldığı şekliyle model;

- Dijital erişim
- Dijital ticaret
- Dijital iletişim
- Dijital okuryazarlık
- Dijital etik
- Dijital hukuk
- Dijital hak ve sorumluluklar
- Dijital sağlık
- Dijital güvenlik boyutlarından oluşmaktadır (Yalçınkaya ve Cibaroğlu, 2019: 1193).

“Dijital erişim” tam elektronik katılımı ifade etmektedir. Teknoloji, çok sayıda insanın çok hızlı iletişim kurmasını ve etkileşimde bulunmasını sağlamaktadır. Herkes bu yeni dijital toplumun tüm araçlarına erişemez. Sosyo-ekonomik durum, engeller, fiziksel konum vb. durumlar bu fırsatlara erişimi kısıtlayabilmektedir (Ribble, 2011: 16).

“Dijital ticaret” dijital ortamlarda alışveriş yapma ile bankacılık işlemlerini veri kaybına neden olmadan güvenlik ilkelerine bağlı kalarak yapılmasına işaret etmektedir; aksi takdirde dijital yurttaşın ticari risklere maruz kalma ihtimali doğacaktır (Çubukçu ve Bayzan, 2013: 156).

Bilinçli bir dijital yurttaş; tartışma forumlarında saygılı bir şekilde “dijital iletişim” kurabilir, bloglar veya sosyal ağlar gibi Web 2.0 kaynaklarından geri bildirimlerde bulunabilir. Katılımcı bir dijital yurttaş, toplumsal konularda tartışma forumunu kullanabilir veya yerel bir hayır kurumu için para toplamak adına bir sosyal ağa katılabilir (Richards: 2010: 517).

“Dijital okuryazarlık”; teknoloji kullanımı hakkında öğretim ve öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Teknolojinin en uygun şekilde kullanılabilmesi için nasıl çalıştığını anlamak önemlidir ancak çoğu zaman bu durum göz ardı edilmektedir (Ribble, 2011: 26).

“Dijital etik”; elektronik davranış kuralları olarak tanımlanmaktadır (Ribble, 2011: 29). Kızılhan’a (2016: 33) göre dijital yurttaşların dijital teknolojileri kullanırken

kurallara uymaları gerekmektedir. Başkalarını rahatsız etmeme, zor durumda bırakmama hatta diğer bireylere teknoloji kullanımı konusunda örnek olmayı ifade etmektedir.

“Dijital hukuk” boyutu, elektronik ortamlarda yapılan eylemleri ve eylemlerin getirdiği sonuçları kapsamaktadır. Bilgiyi kolayca paylaşma yeteneği internetin güçlü yönlerinden biridir. Kullanıcılar, internette bilgi gönderirken veya bilgiye erişirken uygunsuz ve hatta yasa dışı olanları dikkate almazlar. Fikri mülkiyet yaptırımlar itibarıyla oldukça önemlidir (Ribble, 2011: 31).

“Dijital hak ve sorumluluklar” boyutu, dijital ortamlardaki hak ve sorumluluklarla ilgilidir. Dijital materyalleri indirmek ve yüklemek basittir. Kullanıcılar genellikle bu işlemleri yaparken yaptıkları işlemlerin var olan yasalara göre uygun olup olmadığını düşünmemekte, “Yasak olduğunu bilmiyordum.”, “Herkes bunu yapıyor.” gibi söylemleri dile getirmektedir (Karaduman, 2011: 42).

“Dijital sağlık”, dijital teknoloji ortamında dijital yurttaşların fiziksel ve psikolojik anlamda kendisini iyi hissetmesi olarak tanımlanmaktadır (Ribble, 2011: 38). Teknoloji bağımlılığının yaygın olarak internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı gibi kategoriler çerçevesinde ele alındığı görülmektedir (Savcı ve Aysan, 2017: 204).

“Dijital güvenlik”; dijital yurttaşların kendilerini koruma altına aldığı elektronik önlemler olarak tanımlanmaktadır. Gün geçtikçe kişisel veriler daha fazla saklanmaktadır. Bu verileri korumak için sağlam bir strateji geliştirilmelidir (Ribble, 2011: 38).

2.3. Sosyal Ağlarda Haber Yayılımı

Sosyal ağlarda haber yayılımı çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Sosyal ağ kullanıcıları, sayfalarına haber hikâyelerinin bağlantılarını ekleyerek profillerini görüntüleyen herkesin hikâyeleri görmesini sağlayabilir. Kullanıcılar, grubun tüm üyelerinin görmesi için grup sitelerine haber bağlantıları yerleştirebilir, sosyal ağlarının üyelerini seçebilir ve kendi sayfalarında alakalı haberlerin bağlantılarını ekleyebilir (Weeks ve Holbert, 2013: 214).

Son zamanlarda kullanıcıların ilginç bulduğu beğendiği haberleri sosyal ağlarda paylaşımları sosyal ağları haber paylaşımı ve yayılımında önemli bir mecra hâline getirmektedir. Kullanıcılar en fazla Facebook aracılığıyla haberlere ulaşım sağlamakta, YouTube ve Twitter da bu konuda üst sıralarda yer almaktadır. Pew Research Center’in 2012 senesinde yaptığı araştırmaya göre sosyal ağ kullanıcılarının yarısı haberleri sosyal ağlarda paylaşmakta, %46’sı da haber içerikleri ile ilgili tartışmalar yapmaktadır (Algül ve Sütçü, 2015: 19,20).

2.3.1. Haber Paylaşımı

Teknoloji, sosyal ağ platformları ve uygulamaları kullanışlı araçlar olduğundan haber paylaşımı kolay hâle gelmektedir. Haberlerin paylaşımı, bu araçların sahip olduğu uygulamalar sayesinde oldukça artmıştır (Wong ve Burkell, 2017: 2).

Sosyal ağlarda haber paylaşımı; linkler, beğenme, favoriye ekleme, oylama, etiketleme, yer imi koyma, haber içeriklerini yeniden gönderme, haber içeriklerine yorum yapma şeklinde gerçekleşmektedir (Dwyer ve Martin, 2017: 1082). Medya kuruluşları, izleyicilerle bağlantı kurmanın bir yolu olarak sosyal medyayı benimsemiştir (Hermida vd., 2012: 815).

Sosyal ağlarda bugüne kadar haber paylaşımı ile ilgili yapılan çalışmalar iletişim, pazarlama, sosyal ve bilgisayar bilimlerinin yaptığı çalışmalardan oluşmaktadır. Haber paylaşımı ile ilgili sürdürülen son dönem çalışmalar ise haberlerin kim tarafından neden paylaşıldığına, neyin paylaşıldığına, paylaşımın yapıldığı platformlar arasında zaman veya konuma göre nasıl bir farklılaşma olduğuna odaklanmaktadır (Dwyer ve Martin, 2017: 1083). Sosyal ağlarda haber paylaşımı ile ilgili yapılan son dönem çalışmaları genel olarak kullanıcıların Facebook, Instagram, YouTube ve Twitter vb. gibi çoklu etkileşime sahip sosyal ağ platformlarındaki haber paylaşım etkinliklerine odaklanmaktadır (Ham vd., 2019: 159).

2.3.2. Haber Güvenilirliği

Sosyal ağlarla birlikte haberin geleneksel medyaya göre daha farklı biçimlerde üretilmesi, paylaşımına sokulması, yayılması ve tüketilmesi güvenilirlik olgusunu daha da önemli ve karmaşık hâle getirmektedir. İster geleneksel medyada olsun ister sosyal ağlarda olsun güvenilirlik, insanlar tarafından her zaman önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir. Balcı ve Bekiroğlu'na (2014: 193,194) göre medyada güvenilirlik araştırmaları, önceleri kaynak güvenilirliği üzerine odaklanırken günümüzde ise çeşitli medya araçlarındaki güvenilirlik algısında ortaya çıkan değişimlere odaklanmıştır. İnsanların medya ve habere yönelik güvenilirlik algısını etkileyen olumlu/olumsuz önemli etmenler bulunmaktadır. Olumlu etmenler arasında;

- Açıklık,
- Dürüstlük,
- Gerçeklik,
- Nesnellik,
- Yansızlık,
- Hakkaniyet,

- Toplumsal fayda,
- Editoryal özgürlük,
- Açık mülkiyet ve sahiplik yapısı vb. gibi etmenler yer almaktadır.

Habere yönelik güvenilirlik algısına olumsuz anlamda etki eden faktörler etik ilkelerle ilgili. Bu ilkeler arasında; gerçeklik, tarafsızlık, dengelilik, adil olma, bağımsızlık, şeffaflık, özel hayata saygı, nefret ve şiddet söyleminin kullanılmaması vb. ilkeler yer almakta; toplumun iktidar, politika, ekonomi, kültür gibi önemli alanlarının bulunduğu yer olan medyada bu etik ilkelerin ihlal edilmesi medyanın toplum nezdinde güvenilirliğinin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu etik ilkeler sosyal ağlar için de geçerli olup dijital görüntülerde oynanma, sahte haberlerin yayılması, haberlerde manipülasyon ve dezenformasyon gibi etik dışı durumlar da yaşanabilmektedir (Balcı ve Bekiroğlu, 2014: 194,195).

Sonuç olarak haber güvenilirliği ve haber paylaşımının birbiriyle yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Habere güvenmek haberin paylaşımını arttırıcı bir unsurdur. Bu çalışmada bu iki kavramın “haber yayılımı” kavramını karşıladığı varsayımından hareket edilmiştir. Dolayısıyla haber yayılımının daha çok sosyal medyadan yapıldığı günümüz dijital dünyasında dijital yurttaşlık yeterliliklerinin “haber yayılımı” ile ilişkisini ortaya koyarak alanyazına katkıda bulunmak bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

3. Yöntem

Araştırmanın temel amacı daha önce geliştirilen ölçekler aracılığıyla dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeylerinin her bir boyutta ne düzeyde olduğunu belirleyerek dijital yurttaşlık düzeyi ve alt boyutlarının haber yayılımı ile ilişkisini ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaç sorularına yanıt aranmıştır:

- Dijital melezlerin genel dijital yurttaşlık boyutu ve alt boyutlarına göre düzeyleri nelerdir?
- Dijital melezlerin dijital yurttaşlık özyeterlilik düzeyleriyle dijital medyadaki habere ilişkin güven ve paylaşım ilişkileri arasında nasıl bir korelasyon vardır?

Bu çalışmada ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu olduğu şekliyle incelemeye imkân tanıyan bir araştırma yaklaşımıdır (Muijs, 2004). Katılımcıların dijital yurttaşlık özyeterlilik düzeylerinin medyadaki haberin yayılımıyla ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. İlişkisel tarama modeli değişkenler arasındaki farklılıkların derecesini ortaya koymak için kullanılmaktadır (Karasar, 2015: 77).

Çalışmanın temel hipotezi dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeylerinin haber yayılımı ile ilişkili olduğudur. Bu hipotez çalışma sonrasında doğrulanmıştır. Ancak bu ilişkinin ne düzeyde olduğu yapılan analizleri sonrasında ortaya konmuştur.

Çalışmanın evreni Eskişehir'deki tüm dijital melezlerdir. Örneklem belirlenirken TÜİK 2017 Eskişehir verileri esas alınmıştır.¹ Katılımcılar, Eskişehir ilindeki 21 yaş üstü eğitim düzeyi dağılımı temel alınarak oranlı kota örnekleme ile seçilmiştir. Bu teknik, evrenin özelliklerinin örnekleme de bulunması için belirli kotaların bulunduğu bir tekniktir (Doğanay vd., 2015: 121-122). Kotalı örnekleme alma tekniği olasılıksız örnekleme alma tekniği olduğu için çalışmada evrene genelleme kaygısı söz konusu değildir. Eskişehir ve Türkiye geneli birçok noktalardan farklılaşabileceği için araştırmanın bulguların Eskişehir ili bazında değerlendirmek doğru olacaktır.

Örneklem seçiminde esas alınan kotalara ilişkin tablo EK-1'de yer almaktadır. Her kotadaki bireyler rastgele belirlenmiştir. İlgili kotanın dışında kalan kişiler rastgele örneklemden çıkarılmıştır. Araştırmada veri toplama tekniği ankettir. Anketler ücretli anketörler aracılığı ile yüz yüze eşzamanlı olarak yapılmıştır. Anketler yapılmadan önce bireylere internet erişimleri olup olmadığı sorulmuş, anketler internet erişimi olmayan kişilere uygulanmamıştır. Veri analizinde SPSS 22 ve AMOS uygulamalarından yararlanılmıştır. Araştırmada her iki ölçek için 50 katılımcı üzerinde eşzamanlı yüz yüze pilot çalışması yapılmış olup, pilot çalışması sonrasında ölçeklerin Cronbach alfa değeri Dijital Yurttaşlık Ölçeği için 0,734; Haber Yayılımı Ölçeği için 0,756 şeklindedir. Faktör analizi sonrası ortaya çıkan her iki ölçeğe ilişkin Cronbach alfa katsayıları "Dijital yurttaşlık ölçeği" için 0,855; "Haber Yayılımı Ölçeği" için ise 0,770 şeklindedir.

Bir anket formu üzerinde iki ölçek uygulaması (dijital yurttaşlık ve haber yayılımı) yapılmıştır. Ölçeklerden ilki İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen "dijital yurttaşlık ölçeği"dir. Bu ölçek dijital yurttaşlık boyutları olarak tanımlanan 9 boyutu içermektedir. Bu boyutlar dijital iletişim, dijital erişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital sağlık, dijital hukuk, dijital hak ve sorumluluklar, dijital ticaret ve dijital güvenlik şeklinde isimlendirilmektedir. Bu çalışmada daha önce geliştirilen ve güvenilir ve geçerli bulunan bu ölçek aynen kullanılmıştır; ancak uygulanan zaman ve kişiler farklı olduğu için yeniden faktör analizine tabii tutulması uygun görülmüştür. Bu çalışmada yapılan faktör analizi sonrasında "dijital erişim" ve "dijital okuryazarlık" boyutları tek boyut altında birleşmiş ve analiz 8 boyut üzerinden tamamlanmıştır.

¹"Ulusal Eğitim İstatistikleri" <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> (Erişim tarihi: 05.01.2019)

Diğer ölçek ise Kılıç ve İspir (2017), Avcı (2016), Altunbaş ve Kul (2015), Göçoğlu (2014) ve Karaduman ve Akbulutgiller (2016)'in çalışmalarından faydalanılarak araştırmacı tarafından kolaj hâline getirilen "Haber Yayılımı Ölçeği'dir. Alanyazında konunun amacına en uygun maddeleri içermesi nedeniyle bu ölçeklerden faydalanılmış ve oluşturulan yeni ölçme aracı faktör analizine tabii tutulmuş, güvenilirlik ve geçerlilik aşamalarından geçirilmiştir. Çalışmanın amacı ölçek geliştirmek değil, var olan ölçekleri kullanarak dijital yurttaşlık düzeyi ve haber yayılımı ilişkisini ortaya koymaktır. Tüm analizler katılımcıların verdikleri yanıtların mean (ortalama) rakamları üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın varsayımları şunlardır: Dijital melez olarak nitelenen kitlenin içerisindeki tüm bireylerin internete eşit bir şekilde erişim sağladığı kabul edilmektedir. Dijital melez olarak nitelenen kitlenin içerisindeki tüm bireylerin sosyal paylaşım ağları üzerinden haber yayılımına katkı sağladığı kabul edilmektedir. Çalışmada "haber yayılımı" kavramının "haber paylaşımı" ve "haber güvenilirliği" kavramlarının birleşiminden meydana geldiği varsayılmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında haber paylaşımı ve haber güvenilirliği alt maddelerinin bu yapıları ölçek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

3.1. Dijital Yurttaşlık Ölçeği AFA ve DFA Sonuçları

Dijital yurttaşlık ölçeği 1 ve 5 puan aralığında değerlendirilen 33 maddeden oluşmaktadır. 1, kesinlikle katılmıyorum, 5 ise kesinlikle katılmıyorum gibi iki ters cevabı göstermektedir. Ölçekte en az puan alan katılımcı 33, en çok puan alan katılımcı ise 165 puan alacak şekilde değerlendirme yapılmıştır. Ölçekte 5 adet ters madde bulunmaktadır. AFA yapmadan önce kayıp değer, uç değerler, örneklem büyüklüğü, normallik, doğrusallık, çoklu doğrusal bağlantı ve teklikli sayıtlarının (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010) karşılandığı tespit edilmiştir. İlk olarak betimsel analizler yapılmış ve veri setinde kayıp değer olmadığı bulunmuştur. Çok yönlü uç değerleri belirlemek amacıyla Mahalanobis uzaklığı, Cook uzaklığı, merkezi manivela gücü değerleri ve z değerleri incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell (2012) $p < .005$ güven aralığında 9 değişken için Mahalanobis kritik değerinin 19.919 olduğunu ve z puanlarının -3.3 ile +3.3 arasında olması gerektiğini ifade etmektedir. Akbulut (2010) da Cook uzaklık değerlerinin 1'den yüksek olmaması, merkezî manivela gücü değerlerinin .02'nin altında olması ve hiçbir değer .05'in üstünde olmaması gerektiğini belirtmektedir. Bu değerleri karşılamayan 38 katılımcının puanları analize dâhil edilmemiş, örneklem büyüklüğü 462'ye düşmüştür.

KMO Bartlett değeri 0,819, açıklanan varyans % 68,640'tır. Ölçek 8 ayrı faktörden oluşmaktadır. "Dijital erişim" ve "dijital okuryazarlık" temaları faktör analizi

sonrası tek temada birleşmiştir. Bu tema, “dijital erişim ve okuryazarlık” faktörünü oluşturmaktadır. Diğer dijital yurttaşlık boyutları kendi temalarında birleşmişlerdir. “Dijital erişim ve okuryazarlık” yapının %23.785’ini, dijital hukuk, yapının %12.551’ini, dijital hak ve sorumluluklar %7,791’ini, dijital ticaret %5.995’ini, dijital sağlık %5,399’unu, dijital etik %4,794’ünü, dijital iletişim %4.316’sını, dijital güvenlik %4.009’unu açıklamaktadır.

Analiz Temel Bilişenler Analizi (Principle Component Analyse)’dir. Varimax tekniği ile döndürme yapılmıştır. Kesme değeri 0.4 şeklinde belirlenmiştir. Birçok farklı AFA kombinasyonları ortaya çıkmıştır. Ancak 8 faktörü içine alan ve açıklanan varyansı en yüksek olan kombinasyon uygun görülmüştür. Scree Plot Grafiği Ek 2’de yer almaktadır.

Tablo 1. Dijital Yurttaşlık AFA Faktör Yükleri

Faktörler ve İlgili İfadeler		AFA Faktör Yüğü
Dijital Erişim ve Okuryazarlık		
DIJERI_soru7	Dijital ortamları rahatlıkla kullanabilmek için gerekli olan becerilere sahibim.	0,777
DIJOKUR_soru11	Dijital ortamlara erişmek için gerekli olan teknolojileri kullanabilirim.	0,771
DIJERI_soru6	Dijital ortamlara erişimde yaşadığım sorunları çözebilirim.	0,762
DIJOKUR_soru9	Dijital ortamlarda araştırma yapma konusunda kendime güvenirim.	0,706
DIJOKUR_soru13	İhtiyaç duyduğumda ücretsiz yazılımları bilgisayarıma indirebilir ya da kurabilirim. Dijital ortamlarda bilgiyi nasıl oluşturacağımı ve paylaşacağımı bilirim.	0,667
DIJOKUR_soru12	Dijital ortamlarda araştırma yaparken bilgileri eleştirel bir şekilde analiz eder ve değerlendiririm.	0,606
DIJERI_soru5	Kendimi dijital okuryazar olarak tanımlarım.	0,587
DIJOKUR_soru8	Dijital ortamları rahatlıkla kullanabilmek için gerekli olan becerilere sahibim.	0,567
Dijital Hukuk		
DIJHUK_soru25	Dijital ortamlarda programları yasa dışı yollarla indirmek suçtur.	0,849
DIJHUK_soru26	Dijital ortamlarda yer alan kopyalama izni verilmeyen metinleri kopyalamak suçtur.	0,847
DIJHUK_soru27	Dijital ortamlarda spamlar, virüsler ve Trojanlar göndermek suçtur.	0,789
DIJHUK_soru24	Dijital ortamlarda başkalarının etkinliklerine ya da işlerine zarar vermek suçtur.	0,652

Dijital Hak ve Sorumluluklar		
DIJHAK_SOR_soru20	Dijital ortamlarda sahip olduğum hakların farkındayım.	0,822
DIJHAK_SOR_soru21	Dijital ortamların kullanımına yönelik kuralları bilirim.	0,812
DIJHAK_SOR_soru23	Dijital ortamlardaki sorumluluklarımı yerine getiririm.	0,736
Dijital Ticaret		
DIJTICARET_soru33	Dijital ortamlardaki alışveriş sitelerini takip ederim.	0,795
DIJTICARET_soru31	Dijital ortamlarda alışveriş yaparım.	0,783
DIJTICARET_soru32	Dijital ortamlarda satın almak ya da satmak ile ilgili işleyişi bilirim.	0,774
Dijital Sağlık		
DIJSAGLIK_soru29	Dijital ortamlar sağlığımla olumsuz etkiler.	0,923
DIJSAGLIK_soru30	Dijital ortamlar psikolojimi bozar.	0,917
DIJSAGLIK_soru28	Dijital ortamları bağımlılık derecesinde kullanırım.	0,580
Dijital Etik		
DIJETIK_soru17	Dijital ortamlarda başkalarına zarar vermem.	0,853
DIJETIK_soru18	Dijital ortamlarda kişisel gizliliğe saygı duyarım.	0,848
Dijital İletişim		
DIJILT_soru1	Çevremle iletişim kurmak amacıyla dijital ortamları kullanırım.	0,825
DIJILT_soru2	Sosyal ilişkilerimi dijital ortamlarda da yürütürüm.	0,762
Dijital Güvenlik		
DIJGUV_soru15	Dijital ortamlarda farklı kullanıcı adı ve şifre kullanırım.	0,838
DIJGUV_soru16	Dijital ortamlarda farklı güvenlik önlemleri alırım.	0,767

Ölçeğin 9 faktörlü ve 27 maddeli yapısını incelemek için DFA gerçekleştirilmiştir. Faktör yüklerinin 0,50 ve üzerinde olması gerekmektedir (Hair vd., 2014: 605). Sonuçlarda yalnızca dijital hukuk faktöründeki 24. ifade ve dijital sağlık faktöründe 28. ifade dışında hepsinin beklenen sınır değerin üstünde olduğu tespit edilmiştir. Bu ifadelerin 0,50'ye çok yakın olmasından dolayı ölçekte tutulmalarına karar verilmiştir. Bulgular Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Dijital Yurttaşlık Ölçeği için Yapılan DFA'ya İlişkin Sonuçlar

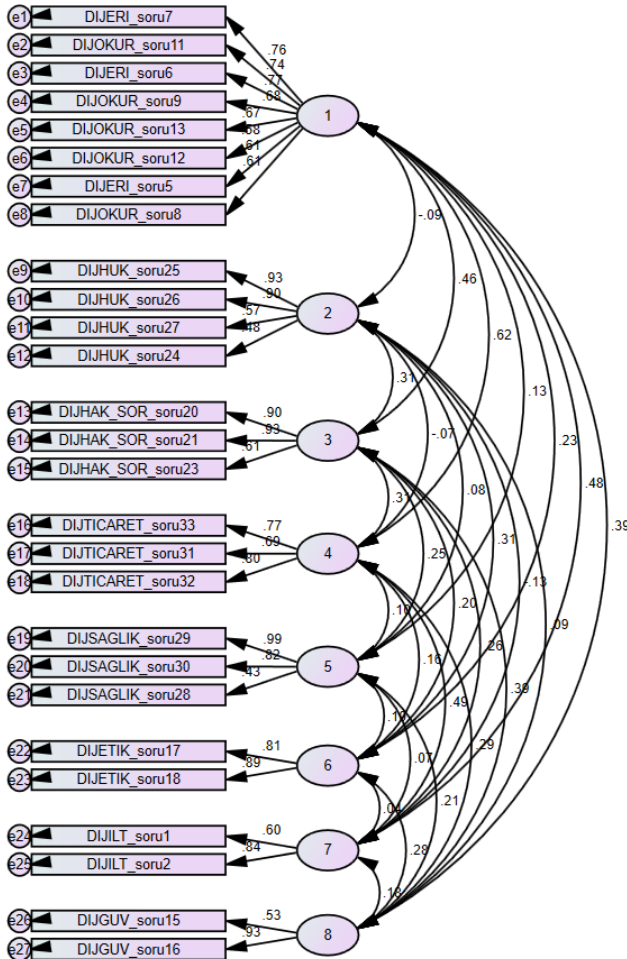
Faktörler ve İlgili İfadeler		DFA Faktör Yüğü
Dijital Erişim ve Okuryazarlık		
DIJERI_soru7	Dijital ortamları rahatlıkla kullanabilmek için gerekli olan becerilere sahibim.	0,758

DIJOKUR_soru11	Dijital ortamlara erişmek için gerekli olan teknolojileri kullanabilirim.	0,744
DIJERI_soru6	Dijital ortamlara erişimde yaşadığım sorunları çözebilirim.	0,766
DIJOKUR_soru9	Dijital ortamlarda araştırma yapma konusunda kendime güvenirim.	0,684
DIJOKUR_soru13	İhtiyaç duyduğumda ücretsiz yazılımları bilgisayarıma indirebilir ya da kurabilirim. Dijital ortamlarda bilgiyi nasıl oluşturacağımı ve paylaşacağımı bilirim.	0,667
DIJOKUR_soru12	Dijital ortamlarda araştırma yaparken bilgileri eleştirel bir şekilde analiz eder ve değerlendiririm.	0,581
DIJERI_soru5	Kendimi dijital okuryazar olarak tanımlarım.	0,615
DIJOKUR_soru8	Dijital ortamları rahatlıkla kullanabilmek için gerekli olan becerilere sahibim.	0,611
Dijital Hukuk		
DIJHUK_soru25	Dijital ortamlarda programları yasa dışı yollarla indirmek suçtur.	0,934
DIJHUK_soru26	Dijital ortamlarda yer alan kopyalama izni verilmeyen metinleri kopyalamak suçtur.	0,898
DIJHUK_soru27	Dijital ortamlarda spamlar, virüsler ve Trojanlar göndermek suçtur.	0,566
DIJHUK_soru24	Dijital ortamlarda başkalarının etkinliklerine ya da işlerine zarar vermek suçtur.	0,484
Dijital Hak ve Sorumluluklar		
DIJHAK_SOR_soru20	Dijital ortamlarda sahip olduğum hakların farkındayım.	0,901
DIJHAK_SOR_soru21	Dijital ortamların kullanımına yönelik kuralları bilirim.	0,935
DIJHAK_SOR_soru23	Dijital ortamlardaki sorumluluklarımı yerine getiririm.	0,614
Dijital Ticaret		
DIJTICARET_soru33	Dijital ortamlardaki alışveriş sitelerini takip ederim.	0,771
DIJTICARET_soru31	Dijital ortamlarda alışveriş yaparım.	0,691
DIJTICARET_soru32	Dijital ortamlarda satın almak ya da satmak ile ilgili işleyişi bilirim.	0,805
Dijital Sağlık		
DIJSAGLIK_soru29	Dijital ortamlar sağlığımı olumsuz etkiler.	0,989
DIJSAGLIK_soru30	Dijital ortamlar psikolojimi bozar.	0,823
DIJSAGLIK_soru28	Dijital ortamları bağımlılık derecesinde kullanırım.	0,434
Dijital Etik		
DIJETIK_soru17	Dijital ortamlarda başkalarına zarar vermem.	0,807
DIJETIK_soru18	Dijital ortamlarda kişisel gizliliğe saygı duyarım.	0,894
Dijital İletişim		

DIJILT_soru1	Çevremle iletişim kurmak amacıyla dijital ortamları kullanırım.	0,601
DIJILT_soru2	Sosyal ilişkilerimi dijital ortamlarda da yürütürüm.	0,839
Dijital Güvenlik		
DIJGUV_soru15	Dijital ortamlarda farklı kullanıcı adı ve şifre kullanırım.	0,525
DIJGUV_soru16	Dijital ortamlarda farklı güvenlik önlemleri alırım.	0,929

DFA sonuçlarına göre söz konusu ölçeğin modeli aşağıdaki gibidir:

Şekil 1. Dijital Yurttaşlık Ölçeği Modeli

Modelin uyum değerleri ($\chi^2/df=2,840$; $CFI=0,90$, $IFI=0,903$, $SRMR=0,068$, $RMSEA=0,064$) iyi ve kabul edilebilirdir (Hu ve Bentler, 1999: 23-28; Tabachnick ve Fidell, 2012: 722) Ayrışım ve yakınsak geçerliliklere ilişkin bulgular Tablo 3 ve Tablo 4'te gösterilmiştir. Yakınsak ve ayrışım geçerliliği faktör yükünün gücünü göstermektedir. Bu değerlerin güçlü olması, ilgili maddelerin o faktöre ilişkisinin sağlaması niteliğindedir. Yakınsak geçerlilik, değişkenlere ilişkin maddelerin birbirleri ve oluşturdukları faktör ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Tüm CR değerlerinin AVE değerlerinden büyük olması ve AVE değerinin de 0,5'ten büyük olması kabul edilebilirdir. AVE "Ortalama Açıklanan Varyans" faktöre ilişkin ifadelerin yüklerinin karelerinin toplamının ifade sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Her bir faktör yapısı için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. CR değeri ise Cronbach's Alpha değerine bir alternatif olarak ya da bir kontrol aracı olarak kullanılmaktadır. CR değerinin 0.7'den büyük olması beklenmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 74-85).

Tablo 3. Yakınsak ve Ayrışım Geçerliliği Sonuçları

Yapılar	Yakınsak Geçerliliği		Ayrışım Geçerliliği
	CR	AVE	MSV
Dijital Erişim ve Okuryazarlık	0,873	0,464	0,379
Dijital Hukuk	0,825	0,559	0,096
Dijital Hak ve Sorumluluklar	0,865	0,688	0,212
Dijital Ticaret	0,801	0,573	0,379
Dijital Sağlık	0,814	0,615	0,062
Dijital Etik	0,840	0,725	0,094
Dijital İletişim	0,690	0,533	0,236
Dijital Güvenlik	0,711	0,569	0,153
Sınır Değer	CR > 0,70	AVE > 0,50	MSV < AVE

CR değeri 0,60 ve üzerinde olduğu durumlarda da yakınsak geçerliliğin sağlandığı kabul edilebilmektedir (Malhotra ve Dash, 2016: 714). Yapıların yakınsak ve ayrışım geçerliliğinin sağlanmıştır.

Tablo 4. AVE Değerlerinin Karekökleri ve Yapılar Arası Korelasyonlar Katsayıları

Yapılar	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Dijital Erişim ve Okuryazarlık	0,68							
2. Dijital Hukuk	0,09	0,75						
3. Dijital Hak ve Sorumluluklar	0,46***	0,31***	0,83					
4. Dijital Ticaret	0,62***	-0,07	0,31***	0,76				
5. Dijital Sağlık	0,13*	0,08	0,25***	0,10	0,78			
6. Dijital Etik	0,23***	0,31***	0,20***	0,16**	0,10	0,85		
7. Dijital İletişim	0,48***	-0,13*	0,26***	0,49***	0,07	0,04	0,73	
8. Dijital Güvenlik	0,39***	0,09	0,39***	0,29***	0,20***	0,28***	0,18**	0,75

***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05; Köşegenlerde AVE değerlerinin karekökleri, kalın olarak gösterilmiştir.

3.2. Haber Yayılımı Ölçeği AFA ve DFA Sonuçları

Söz konusu ölçek; Kılıç ve İspir (2017), Avcı (2016), Altunbaş ve Kul (2015), Göçoğlu (2014) ve Karaduman ve Akbulutgiller (2016)'in çalışmalarından faydalanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Haber yayılımı ölçeği güvenilirlik ve paylaşım olmak üzere iki ana temaya ayrılmaktadır. Güvenilirlik temasını 9, paylaşım temasını ise 7 madde temsil etmektedir. Ölçekte 4 adet ters madde bulunmaktadır. KMO Bartlett değeri 0,776; açıklanan varyans % 59,769'dur. Ölçek 2 ayrı faktörden oluşmaktadır. "Haber paylaşımı" faktörü "haber yayılımı" yapısının %31.472'ini, "haber güvenilirliği" faktörü yapının %28.298'ini açıklamaktadır. Faktör analizinde Varimax tekniği ile döndürme yapılmıştır. Haber Yayılımı Ölçeği Scree Plot grafiği EK-3'te yer almaktadır.

Tablo 5. Haber Yayılımı Ölçeği AFA Sonuçları

Faktörler ve İlgili İfadeler		AFA Faktör Yüğü
PAYLAŞIM		
PAYLAŞIM_soru3	Dijital medyada haber ve haber fotoğrafı paylaşımı yaparım.	0,873
PAYLAŞIM_soru6	Haber sitelerinde gördüğüm haberleri kişisel sosyal medya hesaplarımdan paylaşırım.	0,855

PAYLAŞIM_soru7	Sosyal medyada bakış açım doğrultusunda haberler, yazılar, videolar ya da resimler gibi içerikleri listemdeki diğer kişilerle paylaşıyorum.	0,730
PAYLAŞIM_soru2	Dijital medyadaki haberlere yapılan yorumlara yanıt yazarım.	0,647
GÜVENİLİRLİK		
GÜVENİLİRLİK_soru1	Sosyal medyada bireylerin paylaştığı haberler güvenilirirdir.	0,822
GÜVENİLİRLİK_soru5	Sosyal medyadan edindiğim haberleri doğru ve güvenilir bulurum.	0,772
GÜVENİLİRLİK_soru2	Sosyal medyada sunulan haberler güvenilirirdir.	0,747
GÜVENİLİRLİK_soru3	Sosyal medya, geleneksel medyaya göre (gazete, televizyon, radyo, dergi) daha güvenilir haber verir.	0,608

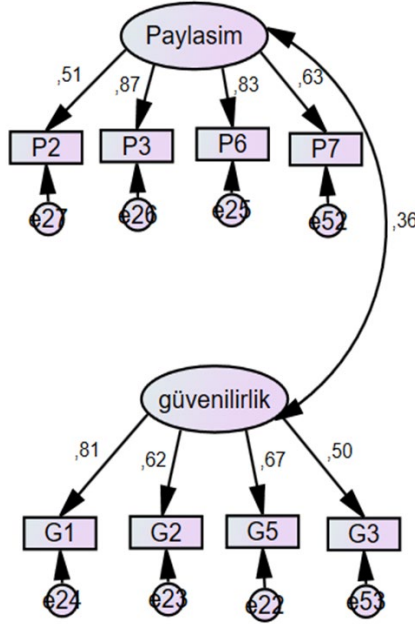
DFA analizi için Kline (2013) faktör analizi yapılabilmesi için örneklem büyüklüğünün madde sayısına oranının en az 10 olması gerektiğini belirtmektedir. Örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğu ifade edilebilir ($462/8 > 10$). Bütün ifadeler 0,50 ve üzerinde faktör yüküne sahiptir (Hair vd., 2014: 605). Bu bulgular Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. DFA'ya İlişkin Sonuçlar

Faktörler ve İlgili İfadeler		DFA Faktör Yüğü
PAYLAŞIM		
PAYLAŞIM_soru3	Dijital medyada haber ve haber fotoğrafı paylaşımı yaparım.	0,871
PAYLAŞIM_soru6	Haber sitelerinde gördüğüm haberleri kişisel sosyal medya hesaplarımdan paylaşıyorum.	0,820
PAYLAŞIM_soru7	Sosyal medyada bakış açım doğrultusunda haberler, yazılar, videolar ya da resimler gibi içerikleri listemdeki diğer kişilerle paylaşıyorum.	0,632
PAYLAŞIM_soru2	Dijital medyadaki haberlere yapılan yorumlara yanıt yazarım.	0,506
GÜVENİLİRLİK		
GÜVENİLİRLİK_soru1	Sosyal medyada bireylerin paylaştığı haberler güvenilirirdir.	0,805
GÜVENİLİRLİK_soru5	Sosyal medyadan edindiğim haberleri doğru ve güvenilir bulurum.	0,679
GÜVENİLİRLİK_soru2	Sosyal medyada sunulan haberler güvenilirirdir.	0,598
GÜVENİLİRLİK_soru3	Sosyal medya, geleneksel medyaya göre (gazete, televizyon, radyo, dergi) daha güvenilir haber verir.	0,516

Söz konusu ölçeğin modeli aşağıdaki gibidir:

Şekil 2. Haber Yayılımı Ölçeği Modeli

Maddelerin açıklaması şöyledir:

P3: Dijital medyada haber ve haber fotoğrafı paylaşımı yaparım.

P6: Haber sitelerinde gördüğüm haberleri kişisel ve sosyal medya hesaplarımdan paylaşırım.

P7: Sosyal medyada bakış açım doğrultusunda haberler, yazılar, videolar ve resimler gibi içerikleri listemdeki diğer kişilerle paylaşırım.

P2: Dijital medyadaki haberlere yapılan yorumlara yanıt yazarım.

G1: Sosyal medyada bireylerin paylaştığı haberler güvenilirdir.

G5: Sosyal medyadan edindiğim haberleri doğru ve güvenilir bulurum.

G2: Sosyal medyada sunulan haberler güvenilirdir.

G3: Sosyal medya, geleneksel medyaya göre (gazete, televizyon, radyo, dergi) daha güvenilir haber verir.

DFA modelinin uyum değerleri ($\chi^2/df=2,099$; CFI=0,98; IFI=0,98, SRMR=0,05, RMSEA=0,05) iyi ve kabul edilebilirdir (Hu ve Bentler, 1999: 23-28; Tabachnick ve Fidell, 2012: 722).

Tablo 7. Yakınsak ve Ayrışım Geçerliliği Sonuçları

Yapılar	Yakınsak Geçerliliği		Ayrışım Geçerliliği
	CR	AVE	MSV
P	0,807	0,522	0,121
G	0,749	0,433	0,121
Sınır Değer	CR > 0,70	AVE > 0,50	MSV < AVE

G yapısının AVE değeri 0,50'in biraz altındadır; ancak CR değeri açısından değerlendirilirse yapı geçerliliğinin sağlandığı belirtilebilir (Malhotra ve Dash, 2016: 714). Tablo 8'e göre yapıların ayrışım geçerliliği de sağlanmıştır.

Tablo 8. AVE Değerlerinin Karekökleri ve Yapılar Arası Korelasyonlar Katsayıları

Yapılar	1	2
1. Dijital Erişim ve Okuryazarlık	0,72	-
2. Dijital Hukuk	0,35***	0,66

*** $p < 0,001$; Köşegenlerde AVE değerlerinin karekökleri, kalın olarak gösterilmiştir.

4. Bulgular

Bu bölümde katılımcıların demografik özelliklerine, internet kullanım alışkanlıklarına, dijital yurttaşlık düzeylerinin belirlenmesine, dijital yurttaşlık ve haber ilişkisine, dijital yurttaşlık düzeyleri ve haber yayılım ilişkilerine yer verilmiştir.

4.1. Demografik Özellikler

Katılımcıların cinsiyet, yaş, meslek, gelir düzeyi ve eğitim durumuna göre dağılımları Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Demografik özellikler

Değişken	Seçenekler	N	%
Cinsiyet	Kadın	249	49.8
	Erkek	251	50.2
	Toplam	500	100.0

Yaş	20-24 yaş	124	24.8
	25-29 yaş	77	15.4
	30-34 yaş	68	13.6
	35-39 yaş	84	16.8
	40-44 yaş	69	13.8
	45-49 yaş	78	15.6
	Toplam	500	100
Meslek	Kamu kurumunda çalışan	146	29.2
	Özel sektörde çalışan	108	21.6
	Esnaf	89	17.8
	Öğrenci	70	14
	Serbest meslek	32	6.4
	Çalışmıyor	28	5.6
	Emekli	14	2.8
	Ev kadını	13	2.6
Toplam	500	100	
Gelir	1500-2499 TL	135	27
	4500 TL ve üstü	107	21.4
	2500-3499 TL	101	20.2
	1499 TL ve altı	93	18.6
	3500-4499 TL	64	12.8
	Toplam	500	100
Eğitim durumu	İlkokul mezunu	55	11.40
	Ortaokul mezunu	40	7.50
	İlköğretim mezunu	75	14.60
	Lise mezunu	170	34.17
	Ön lisans-lisans mezunu	140	28.39
	Lisansüstü (mezun)	20	3.94
Toplam	500	100	

4.2. İnternet Kullanımına İlişkin Bulgular

Katılımcıların internet kullanımına ilişkin bulgular Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. İnternet kullanımı bulguları

Değişken	Seçenekler	n	%
Günlük internet kullanımı	1-3 saat	221	44.2
	4-6 saat	186	37.2
	7-9 saat	48	9.6
	10-13 saat	37	7.4
	14 saatten fazla	8	1.6
	Toplam	500	100.0

	İletişim	389	18.8
	Haber okuma	316	15.3
	Eğlence	288	13.9
	Sosyalleşme	216	10.4
	İş	190	9.2
İnternet kullanım amacı	Araştırma	185	8.9
	Alışveriş	157	7.6
	Eğitim	132	6.4
	Haber paylaşma	99	4.8
	Bankacılık	98	4.7
	Toplam	2070	100
	Sosyal paylaşım ağları	405	44.8
	Haber siteleri	350	38.7
	Forumlar	56	6.2
Takip edilen mecra	Bloglar	43	4.8
	Wikiler	30	3.3
	Podcast	20	2.2
	Toplam	904	100
	Sosyal paylaşım ağları	497	83
	Forumlar	49	8.2
Paylaşım yapılan mecra	Bloglar	31	5.2
	Wikiler	13	2.1
	Podcast	9	1.5
	Toplam	599	100
	Ayda 1 kez	272	54.4
	Haftada 1 kez	150	30
Paylaşım sıklığı	Her gün	54	10.8
	Her gün 1'den fazla	24	4.8
	Toplam	500	100

4.3. Dijital Yurttaşlık Düzeylerinin Belirlenmesi

Dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan kümeleme analizi, birey ya da nesnelerin temel özelliklerini dikkate alarak onları gruplandırmayı amaçlamaktadır. Verileri benzerliklerine göre gruplandırarak araştırmacıya özetleyici bilgiler sunmaktır (Kalaycı, 2010: 349). Hiyerarşik olmayan kümeleme tekniklerinden k-ortalama tekniği kullanılmıştır.

Tablo 11. Dijital Yurttaşlık Düzeyleri (n=462)

BOYUT	Kümeler			
	Düzeyi düşük olanlar		Düzeyi yüksek olanlar	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Dijital yurttaşlık düzeyi (Genel)	205	44,4	257	55,6
Dijital erişim ve okuryazarlık	139	30,1	323	69,9
Dijital hukuk	218	47,2	244	52,8
Dijital hak ve sorumluluklar	147	31,8	315	68,2
Dijital ticaret	89	19,3	373	80,7
Dijital sağlık	189	40,9	273	59,1
Dijital etik	141	30,5	321	69,5
Dijital iletişim	94	20,3	368	79,7
Dijital güvenlik	168	36,4	294	63,6

Tablo 11'e göre dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeyleri ağırlıklı olarak yüksektir (f=257; %55,6). En yüksek ortalama değere sahip boyutlar "dijital ticaret", "dijital iletişim", "dijital erişim ve okuryazarlık", "dijital etik", "dijital hak ve sorumluluklar" ve "dijital güvenlik"tir. Tüm bu boyutlarda "yüksek" düzey gösterenlerin oranı %60'tan fazladır. En düşük düzeyde olan boyutlar ise sırasıyla "dijital hukuk" ve "dijital sağlık"tır.

4.4. Dijital Yurttaşlık ve Haber İlişkisine Dair Analizler

Bu bölümde dijital yurttaşlık düzeyi ile haber yayılımına ilişkin analizler yapılmıştır. Bu analizler sayıltıları karşılayan, regresyon için uygun hâle getirilen 462 kişilik veri seti üzerinden yapılmıştır.

4.4.1. Dijital Yurttaşlık Düzeyi ve Haber Yayılımı İlişkisi

Dijital melezlerin dijital yurttaşlık öz yeterlilik düzeyleriyle dijital medyadaki habere ilişkin güven, paylaşım ve yayılım ilişkilerinin ortaya konması için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu testin kullanılmasının nedeni değişkenlerin süresiz olmasıdır. Korelasyon aralıklı ve orantılı düzeyde ölçülen iki ya da daha çok değişken arasında ilişki olup olmadığını, varsa yönünü ve gücünü göstermek amacıyla kullanılmaktadır (Akbulut, 2010: 51). Cohen (1988) korelasyon değerini yorumlarken .10 ile .29 arası değerlerin küçük, .30 ile .49 arası değerlerin orta ve .50 ve 1 arası değerlerin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bu değerler belirlilik ya da belirleme katsayısı (coefficient of determination) şeklinde adlandırılmaktadır.

Tablo.12. Dijital Yurttaşlık Boyutlarının Haber Yayılımı Korelasyonları

n=462	Dijital yurttaşlık	Yayımlım	Paylaşım	Güvenilirlik
Dijital yurttaşlık (Genel)	-	0,165**	0,183**	0,074
Dijital iletişim	0,519**	0,217**	0,197**	0,150**
Dijital erişim-okuryazarlık	0,661**	0,102*	0,117*	0,042
Dijital hukuk	0,290**	-0,96*	0,036	-0,130**
Dijital hak ve sorumluluklar	0,671**	0,050	0,045	0,036
Dijital ticaret	0,607**	0,110*	0,126**	0,044
Dijital güvenlik	0,623**	0,080	0,076	0,052
Dijital etik	0,408**	0,017	0,068	-0,053
Dijital sağlık	0,529**	0,171**	0,170**	0,101*
Yayımlım	-	-	0,852**	0,766**
Paylaşım	-	-	-	0,316**
Güvenilirlik	-	-	-	-

**Korelasyon .01 düzeyinde anlamlıdır.

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 12'ye göre dijital yurttaşlık düzeyinin haber güvenilirliği ile anlamlı bir ilişkisi yoktur. Haber paylaşımı arasında .183 oranında, haber yayılımı ile .165 oranında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Dijital yurttaşlık düzeyi arttıkça haber paylaşımı ve yayılımı artmakta ancak habere güven anlamlı bir şekilde artmamaktadır.

Dijital iletişim düzeyi ile haber güvenilirliği arasında .150, haber paylaşımı arasında .197 ve haber yayılımı arasında .217 oranında düşük düzeyde bir korelasyon vardır. Buna göre dijital iletişim düzeyi arttıkça habere olan güven düzeyi, haber paylaşma ve yayma düzeyi artmaktadır.

Dijital erişim ve okuryazarlık düzeyi ile haber güvenilirliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Haber paylaşımı arasında .117 ve haber yayılımı arasında .102 oranında düşük düzeyde bir korelasyon vardır. Buna göre dijital erişim ve okuryazarlık düzeyi arttıkça habere olan güven düzeyi artmamaktadır; ancak haber paylaşımı ve yayılımı artmaktadır.

Dijital hukuk düzeyi ile haber paylaşımı arasında herhangi bir korelasyon söz konusu değildir ancak dijital hukuk düzeyi arttıkça habere güven anlamlı şekilde azalmaktadır. Dijital hukuk düzeyi arttıkça haber yayılımı da anlamlı bir şekilde azalmaktadır.

Dijital ticaret düzeyi ile haber güvenilirliği arasında anlamlı bir korelasyon yoktur ancak dijital ticaret düzeyi arttıkça haber paylaşımı ve haber yayılımı artmaktadır.

Dijital sağlık düzeyi ile haber güvenilirliği arasında .101, haber paylaşımı arasında .170 ve haber yayılımı arasında .171 oranında düşük düzeyde bir korelasyon vardır. Buna göre dijital sağlık düzeyi arttıkça habere olan güven düzeyi, haber paylaşma ve yayma düzeyi artmaktadır.

Dijital hak ve sorumluluklar, dijital güvenlik ve dijital etik düzeyleri ile haber güvenilirliği, paylaşımı ve yayılımı arasında anlamlı bir korelasyon yoktur.

Haber güvenilirliği ve haber paylaşımı arasında orta düzeyde (.316), haber paylaşımı ve haber yayılımı arasında ise çok yüksek düzeyde (.852) bir korelasyon bulunmaktadır. Korelasyon tablosuna göre haber güvenilirliği arttıkça haber paylaşımı ve yayılımı artmaktadır.

Korelasyon sonuçlarına göre en yüksek korelasyon haber paylaşımı ve yayılımı arasındadır. Aynı zamanda haber güvenilirliği ve haber yayılımı arasında da orta düzeyde bir korelasyonun olması dijital melezlerin habere güvendiği oranda paylaşma ve yayma oranlarının da arttığına işaret etmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmanın sonuçları şöyle özetlenebilir:

> Çalışmada; Ribble vd. (2004) tarafından ortaya atılan dijital yurttaşlık ile ilgili İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmış, ölçeğin yapısı sinanmış, faktör analizlerinin sonucunda dijital erişim ile dijital okuryazarlık yapısının tek yapıyı temsil ettiği, diğer yedi yapının bütünlüğünü koruduğu ortaya çıkmıştır. Ribble vd.'nin (2004) kavramsallaştırdığı dokuz boyutu kapsayan kuramsal yapının bu çalışmada sekiz yapıya inmesi, erişim ve okuryazarlık kavramlarının dijital melezler özelinde birbirine yakın kavramlar olarak algılandığı sonucunu beraberinde getirmiştir.

> Araştırmanın ilk sorusu olan "Dijital melezlerin genel dijital yurttaşlık boyutu ve alt boyutlarına göre düzeyleri nelerdir?" sorusu yanıt bulmuştur. Dijital melezlerin %55,6'sının dijital yurttaşlık düzeyi yüksektir. En yüksek olan düzeyler; dijital ticaret, iletişim, erişim ve okuryazarlık, etik, hak ve sorumluluklar düzeyleriyken en düşük düzeyler hukuk, sağlık ve güvenliktir. Bu durum dijital melezlerin ticaret ve iletişim konularında farkındalıklarının yüksek; sağlık, hukuk ve güvenlikle ilgili konularda farkındalıklarının düşük olduğuna işaret etmektedir. Başta sosyal ağlar olmak üzere iletişim ortamlarının kullanımı, dijital melezlerin dijital iletişim düzeyinin yüksek olmasında önemli bir etkidir.

> Araştırmanın ikinci sorusu olan “Dijital melezlerin dijital yurttaşlık özyeterlilik düzeyleriyle dijital medyadaki habere ilişkin güven ve paylaşım ilişkileri arasında nasıl bir korelasyon vardır?” sorusu da yanıt bulmuştur. Dijital iletişim, erişim ve okuryazarlık, ticaret ve sağlık düzeyleri arttıkça haber yayılımı ve paylaşımı artmaktadır. Dijital hukuk düzeyi arttıkça haber güvenilirliği ve haber yayılımı da azalmaktadır. Bu durum, dijital melezlerin dijital hukuk konusundaki farkındalığı arttıkça habere güvenlerinin azaldığını ortaya koymaktadır.

> Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin ayrıca dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeyi arttıkça haber yayılımı ve paylaşımının arttığı ortaya çıkmıştır. Dijital melezler, dijital ortamlarda haber okumayı tercih ederken haber paylaşma konusunda eğilimleri çok daha azdır. Dijital yurttaşlık düzeyinin artması habere güveni arttırmakta ya da azaltmamaktadır.

Çalışmanın geneline ilişkin alanyazın ışığında şu değerlendirmelerde bulunulabilir. Dijital yurttaşlık ile ilgili yapılan çalışmaların yoğun olarak eğitim alanında yapılması, Ribble ve arkadaşlarının (2004) bu kavramı öncelikli olarak ABD’de eğitim gören öğrenciler için geliştirmesiyle ilgilidir. Bununla birlikte dijital yurttaşlık kavramının içselleştirilmesi, öğrencilerin olduğu kadar dijital teknolojilerin içerisinde yer alan herkes için gereklidir. Bu çalışma, bu yönüyle eksik olan “iletişim bilimleri” alanyazınına katkı sağlayacaktır.

Dijital melezler ilk olarak Yıldız (2012) tarafından kullanılan bir kavramdır. Yıldız, sadece yaş baz alınarak sınıflandırılan ve dijital yerli olarak ele alınan öğrencilerin bilgi edinmede dijital ve basılı kaynakları bir arada kullandığı sonucuna ulaşmıştır. Prensky de (2001) sınıflandırmayı sadece yaşa dayandırmaktadır. Bu yaş sınıflandırması Kirschner ve Bruyckere (2017) tarafından eleştirilmiş, bireylerin yaşlarına bakılmaksızın dijital teknoloji kullanım tecrübesine göre çoklu görev yapabildikleri ifade edilmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada ortaya çıkan bulgular Prensky’e eleştiri getiren çalışmaları destekler niteliktedir. Yapılan kümeleme analizi sonucunda; dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeylerinin özellikle dijital ticaret, dijital iletişim, dijital erişim ve okuryazarlık, dijital etik, dijital hak ve sorumluluklar boyutlarının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, dijital teknolojilerin yetkin bir şekilde kullanımı konusunda yaş faktörünün tek başına belirleyici olmadığını kanıtlar niteliktedir.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara göre dijital melezlerin %83’ü haberleri sosyal paylaşım ağları aracılığıyla paylaşmaktadır. Bu durum, sosyal paylaşım ağlarının gün geçtikçe internet haber sitelerine ve kurumsal yayın yapan profesyonel medya kuruluşlarına alternatif olabileceğinin bir göstergesi olarak yorum-

lanabilir. Bu bulgular Algül ve Sütçü'nün (2015) sosyal medyanın paylaşım konusundaki önceliğine ilişkin bulgularını desteklemektedir.

Sosyal ağlarda paylaşım ile ilgili iletişim alanında yapılan çalışmalar genel olarak paylaşım yapan kullanıcıların daha çok kimlerden oluştuğu, hangi platformlarda haberleri paylaştığı ve haberleri paylaşmalarında nelerin etkili olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmaktadır (Chadwick ve Vaccari, 2019; Kılıç ve İspir, 2020). Bu çalışmada, önceki çalışmalardan farklı olarak öncelikle bireylerin dijital teknolojileri kullanma becerisini ortaya koyabilecek bir ölçek olan dijital yurttaşlık bağlamında dijital melezlerin haber paylaşımına odaklanılmıştır; ayrıca dijital melezlerin dijital yurttaşlık düzeylerine göre haber paylaşımının nasıl gerçekleştiğinin ortaya konulması, düzeyler arası karşılaştırma yapabilme imkânını da beraberinde getirmektedir. Sosyal ağlarda haber paylaşımı dijital yurttaşlık düzeyine göre farklılık göstermektedir. Dijital yurttaşlık düzeyi yüksek olan dijital melezler, haber paylaşımı konusuna temkinli yaklaşmakta, haberi paylaşmadan önce mutlaka doğruluğunu kontrol edip kaynak araştırması yapmaktadır.

Çalışmada kullanılan ölçeklerden Dijital Yurttaşlık Ölçeği yeniden sınanmış, Haber Yayılım Ölçeği de başka kaynaklardan elde edilen maddeler ışığında yeniden oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu çalışma ilk ölçeğin sınanması, ikinci ölçeğin de oluşturulması bağlamında alanyazına katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak dijital yurttaşlığın haber yayılımı ile ilişkisi bağlamında dijital melezlerin dijital yurttaşlık özellikleri ortaya çıkmıştır. Buna göre dijital melezler; sorgulayan, şüphe eden, kaynak araştıran, ön yargılı olmayan, paylaşım konusunda temkinli ve hemen güvenmeyen bireyler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Giderek hayatımızı daha çok etkileyen dijital teknolojilerden elde edebileceğimiz faydaları arttırmak ve bu teknolojilerin beraberinde getirebileceği tehlikeleri en aza indirmek adına toplumdaki tüm bireylerin ve sorumlu kuruluşların uyması gereken kurallar ve alması gereken önlemler bulunmaktadır.

İleride yapılacak çalışmalar için şu önerilerde bulunulabilir: Yapılacak başka bir çalışmada dijital yurttaşlık ya da haber yayılımına ilişkin medya araçlarındaki içeriklere içerik analizi uygulanabilir. Başka bir çalışmada katılımcıların önlerine örnek haberler verilerek bu haberlere ilişkin güven düzeyleri ya da paylaşım paylaşmayacaklarına yönelik sorular sorulabilir. Dijital sağlık konusu da en çok tartışılan konulardandır. Dijital alanda olmanın ne kadar sağlıklı olduğuna ilişkin başka araştırmalar kamuoyuna fayda sağlayabilir.

Kaynakça

- Akbulut, Y. (2010). Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Algül, A. ve Sütçü, C. (2015). Değişen Haber Algısı: Kullanıcılar Sosyal Medyadaki Haberleri Nasıl Değerlendiriyorlar? *Global Media Journal Tr Edition*, 6(11), 18-34.
- Altunbaş, F. ve Kul, M. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı Alışkanlıklarının Ölçülmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 51, 414-423.
- Avcı, K. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Medya Kullanım Alışkanlıklarının Sosyal İlişkilerine Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 641-655.
- Balcı, Ş. ve Bekiroğlu, O. (2014). Medyanın Kritik ve Süreğen Dönemeci: Üniversite Öğrencilerinin Gözünden Medya Haberlerinin Güvenilirliği. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(2), 192-217.
- Chadwick, A. ve Vaccari, C. (2019). News Sharing on UK Social Media: Misinformation, Disinformation and Correction. UK: Loughborough University.
- Choi, M. (2016). A Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age. *Theory & Research in Social Education*, 44, 565-607.
- Cohen, J. W. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2. Baskı). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi.
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Arttırma Yöntemleri. *Middle Eastern and African Journal of Educational Research Dergisi*, 5, 148-174.
- Doğanay, A., Ataizi, M., Şimşek, A., Salı, J. B., Akbulut, Y. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. (4. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dwyer, T. ve Martin, F. (2017). Sharing News Online: Social Media News Analytics and Their Implications for Media Pluralism Policies. *Digital Journalism*, 5(8), 1080-1100.
- Göçoğlu, V. (2014). Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Görmez, E. (2017). Öğretmenlerin Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları Hakkındaki Düzeyleri. *Akademik Bakış Dergisi*, 60, 52-74.
- Gümüšoğlu, Ş. (2018). Bilimsel Yaklaşımlarla Değişim, Dönüşüm ve Kalite. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(2), 543-568.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis* (Pearson New International Edition). USA: Pearson.
- Ham, C.D., Lee, J., Hayes, J. L., Bae, Y. H. (2019). Exploring Sharing Behaviors Across Social Media Platforms. *International Journal of Market Research*, 61(2), 157-177.
- Hermida, A., Fletcher, F., Korell, D., Logan, D. (2012). Share, Like, Recommend. *Journalism Studies*, 13(5-6), 815-824.
- Hintz, A., Dencik, L. ve Jorgensen, K.W. (2018). *Digital Citizenship in a Datafied Society*. UK: Polity Press.
- Hockly, N. (2011). The Digital Generation. *ELT Journal*, 65(3), 322-325.

- Hu, L. ve Bentler, P. (1999). Cut off Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- İşıklı, Ş. (2018). Dijital Vatandaşlık: Katılımcı Demokrasi Kuramına Aktüel Bir Katkı. *İSop-hos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*, 1(1), 142-161.
- İşman, A. ve Güngören, Ö.C. (2014). Digital Citizenship. *The Turkish Online Journal of Edu-cational Technology*, 13(1), 73-77.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yay. Dağıtım.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler. *Pamuk-kale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 11-23.
- Karaduman, H. (2011). 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Dijital Vatandaşlığa Dayalı Etkinlik-lerin Öğrencilerin Dijital Ortamdaki Tutumlarına Etkisi ve Öğrenme Öğret-me Sürecine Yansımaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karaduman, M. ve Akbulutgiller, B. (2016). Gazetecilerin Sosyal Medya Kullanım Alışkan-lıkları ve Sosyal Medyada Etik Gözetimi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 2(3), 906-925.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (28. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kılıç, D. ve İspir, N.B. (2017). Sosyal Medyada Kullanıcının Haber Güvenilirliği Algısı. 1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı, İstanbul: İstanbul Tica-ret Üniversitesi, s.402-409.
- Kılıç, D. ve İspir, N.B. (2020). Sosyal Medya Haber İçeriklerine Güven ve Kullanıcı Motivasyonları. *E-Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslara-rası Hakemli Dergisi*, 28(1), 266-285.
- Kızılhan, T. (2016). İletişim Fakültesi Öğretim Üyelerinin ve Öğrencilerinin Sayısal Vatan-daşlık Özyeterliliklerine İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi. Yayınlanma-mış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens-titüsü.
- Kirschner, A.P. ve Bruyckere, De P. (2017). The Myths of the Digital Natives and the Multi-tasker. *Teaching and Teacher Education*, 67, 135-142.
- Kline, R. B. (2013). *Exploratory and Confirmatory Factor Analysis*. Y. Petscher, C. Schatschneider ve D. L. Compton (Editörler), *Applied quantitative analysis edu-cation and the social sciences* içinde (s. 171–207). New York: Routledge.
- Ma, L., Lee, C. S. ve Goh, D.H.I. (2014). Understanding News Sharing in Social Media. An Explanation from the Diffusion of Innovation Theory. *Online Information Review*, 38(5), 598–615.
- Malhotra, N. K. ve Dash, S. (2016). *Marketing Research an Applied Orientation*. London: Pearson Publishing.
- Muijs, D. (2004). *Doing Quantitative Research in Education with SPSS*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon MCB University Press*, 9(5), 1-6.
- Ribble, M. (2011). *Digital Citizenship in Schools: Nine Elements All Students Should Know* (2. Baskı). USA: Iste.

- Ribble, M. Bailey, G. ve Ross, T.W. (2004). Digital Citizenship: Addressing Appropriate Technology Behavior. *Learning & Leading with Technology*, 32(1), 6-12.
- Richards, R. (2010). Digital Citizenship and Web 2.0 Tools. *Merlot Journal of Online Learning and Teaching*, 6(2), 516-522
- Savcı, M. ve Aysan, F. (2017). Technological Addictions and Social Connectedness: Predictor Effect of Internet Addiction, Social Media Addiction, Digital Game Addiction and Smartphone Addiction on Social Connectedness. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 30(3), 202-216.
- Soriani, A. (2018). From Media Education to Digital Citizenship: Origins, Perspectives and Policy Implementations in the School Systems Across Europe. *Journal of Theories and Research in Education*, 13(3), 85-122.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2012) *Using Multivariate Statistics*. (6. Baskı.). Boston: Person Education.
- Thomas, S. N. (2018). Promoting Digital Citizenship in First-Year Students: Framing Information Literacy as a Tool to Help Peers. *College and Undergraduate Libraries*, 25(1), 52-64.
- Türkoğlu, H.S. ve Doğan, B. Ö. (2018). Sosyal Medya Üzerinde Okurun Değişimi ve Bilgi Güvenirliği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 371-385.
- "Ulusal Eğitim İstatistikleri" <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> (Erişim tarihi: 05.01.2019)
- Vizenor, K.V. (2013). *Binary Lives: Digital Citizenship and Disability Participation in a User Content Created Virtual World*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. New York: Buffalo Üniversitesi.
- Weeks, B. E. ve Holbert, R. L. (2013). Predicting Dissemination of News Content in Social Media: A Focus on Reception, Friending, and Partisanship. *Journalism & Mass Communication*, 90(2), 212-232.
- Wong, L.Y.C. ve Burkell, J. (2017). Motivations for Sharing News on Social Media. *FIMS Publications*, 163, 1-10.
- Yalçinkaya, B. ve Cibaroğlu, M.O. (2019). Dijital Vatandaşlık Algısının İncelenmesi: Ampirik Bir Değerlendirme. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(4), 1188-1208.
- Yaşlıoğlu, M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.
- Yıldız, A.K. (2012). Dijital Yerliler Gerçekten Yerli Mi Yoksa Dijital Melez Mi? *International Journal of Social Science*, 5(7), 819-833.

